

TÁRSULATI ÜGYEK.

II. SZAKÜLÉS 1894 MÁRCZIUS 7-ÉN.

Elnök: Dr. SZABÓ JÓZSEF.

Rendes tagságra ajánlja dr. KOCH ANTAL ör. tag PÁLFY MÓR tanárjelöltet Kolozsvárott.

Az előadások sorát megnyitja az elnök:

1. Dr. SZABÓ JÓZSEF: «*Typuskeveredések a dunai trachytcsoporthban*» című előadásában általában ismerteti azon változásokat, a melyeket az eruptív anyag az útjában levő kőzeteken előidézhet. Ezek után az előadó áttér a szóban forgó hegység trachytos kőzeteinek petrographiai és geologiai jellegzésére. Megfigyelései szerint e vidéken az ásvány-associatio szerint három typus ismerhető fel, ezek: a) *biotittrachyt*, b) *amphibol-andesit*, c) *augit-andesit*. A biotittrachytra legjellegzőbb a sohasem hiányzó fekete csillám, ezzel amphibol, labradorit és nem ritkán piros gránát társul. E kőzet az eruptioi cyklus legöregebb tagja. A másik két typusban nincs sem biotit, sem gránát, de mindegyikben megvan a jellegző hypersthen, a földpátok a labradorittól az anorthitig. Az augit-andesit általában a legelterjedtebb trachyttypus és az eruptioi cyklusnak legifjabb, berekesztő tagja. Előfordulnak azonban a feltörések helyén vagy környékén a különböző trachytlávák érintkezése következményeként *typuskeveredések* is; ilyenek a dunai trachythegységben a biotit-trachyt keveredése amphibol-andesittel és ez utóbbinak keveredése augit-andesittel. Ilyen keveredések alkalmával a régebbi generatio egyes ásványai el is pusztulhatnak és újabbak keletkezhetnek. Előadó a typuskeveredést a petrographia teréről a geologia terére átvive, azt mint *regional contact hatást* vezeti be a tudományba.

2. FRANZENAU ÁGOSTON «*a zsupaneki (Krassó-Szörény m.) tályag foraminiferai*»-t tanulmányozván, eredményeit ismertette. A lelethely Orsovától északra van; az itten előforduló badeni tályag foraminifera faunája tökéletesen egyezik a dr. SCHAFARZIK FERENCZ által leírt molluszka faunával. Előadó 54 foraminifera fajt határozott meg, a melyek közül a *Hauerina compressa* d'ORB. mint ritkább alak szintén előfordul. *Miliolina Schreibersi* d'ORB. a legkülönbébb változatokban található, kezdve az embryonalis alaktól egészen a legfejlettebbig. A fajok túlnyomó része sekély tengeri lerakódásra vall.

Dr. SCHAFARZIK FERENCZ megjegyzi, hogy az általa gyűjtött bő anyagban a *Heterostegina costata* d'ORB nagyon közönséges, a mely alakot az előadó nem constatálhatta.

3. INKEY BÉLA «*a tervezett arad-csanádi öntöző csatorna geologiai szelvényét*» mutatta be. A csatorna, a melynek mérnöki előmunkálatai már folyamatban vannak, Paulisnál fog kiszakadni a Marosból, északra huzódván nyugatra és délnyugatra fog kanyarodni és a mezőhegyesi terület érintése után Nagy-

Laknál fog ismét a Marosba torkollani. A Körös és Maros közti diluvialis víz-választó plateauon húzódik keresztül. Az előadó a csatorna vonalának mentén a múlt év nyarán furásokat eszközölt, az altalaj s általában a geológiai viszonyok kiderítése végett; ugyancsak az ő kezdeményezésére készítette Buzás K. mérnök úr a tervezett csatorna hossz-szelvényét. A furások a csatorna mélysége szerint 2—5 m-nyire tétettek. A diluvialis plateau, a melyen helyenkint völgyelések, régi kiszáradt folyómedrek is vannak, feltalaja egy löszszerű anyag, ez alatt homok van, helyenkint ki is emelkedve a lösztakaró alól; de a Maros alluviumába is jutott a furó és a mezőhegyesi területen túl dél felé agyagba és székes agyagba. Az előadó ezek után rámutatott a vállalat következményeire és esetleges nehézségeire. A csatorna nagyon sok vizet fog a Marosból elvezetni és mivel sok helyen homokon és kavicsoson vezet, a víz nagy része az altalajban el fog szivárogni, addig, a míg az iszap a réseket el nem tömi és az elszivárgást meg nem akadályozza; a míg ez be nem következik, a vidéken a talajvíz állandóan magasabb lesz és talán ki is fakad. Indiában és Californiában a csatorna-öntözésnél a széksó kivirágzás gyarapodását tapasztalták, valószínűleg itt is úgy lesz; ennek ellenszere a talajvíz gyors elvezetése lecsapolás által, nehogy a föld széksó kivirágzás által terméketlen legyen.

L. Lóczy Lajos a megelőzőkhez saját tapasztalatai alapján a vidék geológiai szerkezetét illetőleg néhány megjegyzést fűz. A Maros alluviuma és ó-alluviuma a ménesi hegyektől nyugatra Pécskáig, innen pedig északra Szt.-Annáig terjed; ezt felül egy 0,8—1 m vastag lösznemű anyag alkotja, a mely alatt van a kavics; itt az ó-alluvium területén a vizek rendkívül tiszták. Pécskától nyugatra Szászlakig, innen pedig Mezőhegyesig egy diluvialis plateau van, a mely a Maros balpartján délre Vinga felé folytatódik. E diluvialis plateau tetején 13—14 m vastagságban typosos lösz van sárga agyaggal váltakozva és ez alatt szép quarzkavics, a mely azonban már nem ó-alluvialis mint odébb keletre, hanem a Vingánál talált emlős-csontok alapján pliocen. A diluvialis terület hepe-hupás, sekély üst vagy teknő-szerű mélyedésekkel, ezeknek kelet felé a vékony löszszerű takarón nyoma sincs, de itt ismét a régi folyómedrek kanyargásait láthatjuk. A hol a kútvezek oly feltűnően tiszták, ott a csatorna vize székesedést nem fog előidézni; csak ott, a hol az altalaj különben is széksóban gazdag.

III. SZAKÜLÉS 1894 ÁPRILIS 4-ÉN.

Elnök: Böckh János.

Az elnök sajnálatát fejezván ki a társulat elnöke, dr. Szabó József megbetegedése fölött, megnyitja az ülést.

Az előadások sorát megkezdi:

1. Dr. Zimányi Károly, a ki «*ásványtani közlemények*» czíme alatt ismerteti tolcsvai (Zemplén m.) *quarzo*t kristálytani tekintetben. Az apró kristálykák egy ibolya sűrű lithoidit üregeiben ülnek; az étetési kísérletek alapján e quarzok dauphinéi ikrek. Alakok: $(10\bar{1}0) \infty R$, $\alpha(10\bar{1}1) R$, $\alpha(30\bar{3}2) \frac{2}{3} R$, $\alpha(70\bar{7}5) \frac{2}{3} R$.

$$\alpha (13.0.\bar{1}\bar{3}.9) \frac{13}{9} R, \alpha (01\bar{1}1) - R, \alpha (0.11.\bar{1}\bar{1}.1) - 11R, \alpha (\bar{3}\bar{2}\bar{1}2) - \frac{3}{4} P \frac{3}{2} j,$$

$$\alpha \tau (12\bar{3}2) - \frac{3}{4} P \frac{3}{2} b.$$

b) *Hemimorphit* Moraviczáról. Durva szemcsű magnetitban pátos, sárgásbarna sphalerit, leveles vascsillám és szemcsés galenit fordul elő; az üregekben kis quarzkristályok druzái vannak, a sphaleriton a quarz körül hemimorphit vékony léczalakú vagy lándzsás, szintelen kristályai ülnek. A megfigyelt alakok: (010) $\infty \bar{P} \infty$, mint uralkodó lappár, (001) o P, (110) ∞ P, (011) $\bar{P} \infty$, (101) $\bar{P} \infty$ (301) 3 $\bar{P} \infty$

c) *Baryt* a Kaukasz hegységből. Szűrkeszínű tömör, homokos mézskő szerves zárványként *teberatulákat* tartalmaz. Egy ilyen kövület belsejében egy a barytnál ritka habitussal kifejlett kristály ült, a mennyiben (011) $\bar{P} \infty$ doma szerint oszlopos volt; a többi alak (102) $\frac{1}{2} \bar{P} \infty$, (110) ∞ P, (111) P, (122) $\bar{P} 2$, (355) $\bar{P} \frac{2}{3}$ új alak, (100) $\infty \bar{P} \infty$.

d) Végül bemutatta előadó azon szép *kén-kristályokat*, a melyeket a m. kir. Földtani Intézet igazgatója, BÖCKH JÁNOS úr, társulatunk tagjától, DOLOGH JÁNOS kir. bányatanácsos úrtól kapott. A kristályok 1,5—2,5 cm nagyságúak, áttetszők vagy félig átlátszók és szép kifejlődésűek; a zalathnai kohóban a még tisztátalan szénkéreg gyűjtődényeiben képződtek. Combinatiojuk a közönséges, t. i. (111) P, (113) $\frac{1}{2}$ P, némelyeknél még ez alakokhoz járul (011) $\bar{P} \infty$.

2. Dr. BRAUN GYULA néhány érdekes ásványt mutatott be és röviden ismertette azokat különösen genetikai tekintetben. A csaknem víztiszta trifaili (Stiria) *andesin* kristálykái barna szénezen ülnek. Dr. HATLE által *erzbergit* név alatt először leírt calcit- és aragonit lerakódás a stiriai Eisenerzről való. E carbonatok világosabb és sötétebb színű váltakozó rétegekben telepedtek egymásra. A rétegekre merőleges csiszolaton igen szép hullámos, szalagos rajzok tűnnek fel. Végül előadó egy bleibergeri *calcitot* mutatott be, a több cm nagyságú skalenoederes kristály, mint azonos orientálású, oszlopos kristály nőtt tovább, tetőzve $\alpha (01\bar{1}2) = -\frac{1}{2} R$ rhomboéderrel.

3. Dr. STAUB MÓRICZ «Magyarország tőzegtelepeiről» értekezik. Előadó bemutatja a magyarországi tőzegtelepek térképét, a melyet ő a m. kir. természet-tudományi társulat tőzegkutató bizottsága tagjainak jelentései és az irodalmi adatok alapján készített. Jelleget általában hazánk tőzegtelepeit és ezeket összehasonlítja a nyugat-európaiakkal. Hazánkban alig van telep, a mely terjedelemre és vastagságra nézve a külföldiekkel versenyezhetnék, de feltűnő nálunk, hogy főképen az ország nyugati részében az u. n. délnyugati dombos vidéken sokkal több és nagyobb tőzegtelep van, mint akár Erdélyben vagy Észak-Magyarországban. Fellápjaink jóval csekélyebb számuak, mint az allápok és amazoknál a rétegek száma sokkal kevesebb, mint a külföldi fellápokban. A térkép is megerősíti azt a nézetet, hogy jelenleg oly korszakban élünk, a mely nem oly csapadékdús, mint az előbbi, mert a lápok mesterséges lecsapolás nélkül is lassankint kisebbednek.

A f. év április 4-én tartott *választmányi ülésén* a folyó ügyek elintézése után az első titkár mint pénztáros bemutatja az év első negyedére vonatkozó pénztári jelentést, nem különben a selmeczbányai fiók egyesület 1894 februárius 24-én tartott közgyűlésének hitelesített jegyzőkönyvét.

* A társulat könyvtára részére beérkezett ajándék-könyvek:

ASCHER F. A.: Montanzzeitung für Oesterreich-Ungarn und die Balkanländer, I. Jahrg. Nr. 1—6.

Bericht über die Verwaltung der naturhistorischen, archeologischen und ethnologischen Sammlung des Westpreussischen Provinzial-Museums für das Jahr 1893. — CONWENTZ H. ajándéka.

LAKOWITZ: Die Feier des 150-jährigen Stiftungsfestes der naturforschenden Gesellschaft zu Danzig am 2. und 3. Jänner 1893.

Annual Report of the Curator of the Museum of comparative Zoology at Harvard College for 1892—93. — AGASSIZ A. ajándéka.

Geologisch-bergmännische Karten mit Profilen von Idria nebst Bildern von den Quecksilber-Lagerstätten in Idria. Az osztr. cs. k. földművelésügyi miniszterium ajándéka.

STEVENSON J. J.: On the use of the name «Catskill». — STEVENSON J. J.: On the origin of the Pennsylvania Anthracite. — STEVENSON J. J.: Origin of the Pennsylvania Anthracite. — Mind a három mű a szerző ajándéka.

A M. FÖLDTANI TÁRSULAT SELMECZBÁNYAI FÍÓKEGYLETÉNEK 1894 FEBRUÁRIUS HÓ 24-ÉN TARTOTT KÖZGYŰLÉSE.

E közgyűlésnek, melyen HÜTLI JÓZSEF min. tanácsos és bányai igazgató ismét a fiókegyesület elnökévé, CSEH LAJOS bányageologus pedig titkárrá választatott, legfontosabb és legérdekesebb tárgya a következő indítvány elfogadása: «Mint hogy Kőrmöczbánya geologiai térképének kiadatását a m. kir. Földtani Intézet vállalta magára; a selmeczbányai fiókegyesület azon lesz, hogy Aranyidka, Úrvölgy-Óhegy és Magurka bányaterülete geologiailag fölvétessék és a fölvételt föltüntető térkép a fiókegyesület költségén adassék ki.»